

1 רמב"ן על שמות פרק טו פסוק יט

(יט) כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו אמר ר"א שגם זה מן השירה, כי היו משוררים ואומרים כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב עליהם את מי הים בעוד בני ישראל הולכים ביבשה בתוך הים, והוא נס בתוך נס ואיננו בלשון השירה והנבואות אבל פירוש, אז ישיר משה, כי בא סוס פרעה ביום ההוא מיד, לא מיום המחרת או אחרי כן או טעמו אז ישיר, כאשר בא סוס פרעה בים והשיב עליהם ה' מי הים בעוד בני ישראל הולכים ביבשה בתוכו, להגיד כי בלכתם בתוכו ביבשה אמרו השירה ואמר עוד, כי אז לקחה מרים הנביאה את התוף בידה וענתה להם הפסוק הראשון של השירה שתענינה כן אחרי משה וישראל:

2 רבנו בחיי על שמות פרק טו פסוק יח

ויש לדעת כי פסוקי השירה הזאת הם שמונה עשר פסוקים, ואפשר לומר כי הם כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה שעתידיים להתחדש בתחית המתים ולומר שירה, וזהו שדרשו חז"ל (סנהדרין צא ע"ב) אז ישיר משה ובני ישראל שר לא נאמר אלא ישיר מכאן רמז לתחית המתים מן התורה, וכן תמצא בשיר שלעתיד, והוא שהתנבא ישעיה (כו, א) ביום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה, עד יחיו מתים שמונה עשר פסוקים. וכשם שהזכיר כאן בשירה זו עזי וזמרת יה כן הזכיר באותו שיר (שם, ד) בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים, והוסיף על שם יה השם הגדול השלם לרמוז תוספת השגה שבאותו זמן על שאר הזמנים כולם כי אז יהיה ה' שלם והכסא שלם:

3 רש"י על גיטין דף צ/א

כי משמך בארבע לשונות – כי אמרתי פן תגזל את בנותיך כי אמרתי רק אין יראת אלהים כולן נדרשין כמו אשר כלומר מפני וכל כי הנפתרים בלשון כאשר כמו והיה כי יביאך וכל אלו שאין אתה יכול לפותרו בלשון אם דהא ודאי יביאך וכן כי תבואו אל הארץ כי בא סוס פרעה כי תרצו ופרייתם בארץ כולן לשון דהא הן נפתרים במדרש סיפרא וסיפרי עשה מצוה זו שבצבילה תכנס לארץ בשכר שתירש תכבש כלומר מפני שיביאך וכשתבואו אל הארץ אתם זקוקים למצות הללו וכי בא סוס פרעה וגו' מפני שבא סוס פרעה וגו' לפיכך ותקח מרים וגו' וכל כגון אלו שאין אתה יכול לפותרו בלשון מפני ונפתרין בלשון כאשר

4 רמב"ם יד החזקה הלכות תפילין מזוזה וספר תורה פרק ח

שירת הים כותבין אותה בשלשים שיטות שיטה ראשונה כדרכה ושאר השיטות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת מניחין הריוח בשני מקומות באמצעה עד שתמצא השיטה חלוקה לשלש ונמצא ריוח כנגד הכתב וכתב כנגד הריוח

5 רמב"ם

6 אבן עזרא על שמות פרק טו פסוק יט

(יט) כי בא סוס פרעה - לפי דעתי גם זה הפסוק מהשיר להזכיר הפלא שעשה בתוך פלא כאשר פירשתי. ומלת עליהם. שבה אל סוס פרעה ברכבו ובפרשיו. גם פרעה עמהם. כי כן כתוב אמר אויב שהוא פרעה ואחריו תבלעמו ארץ וכתוב מפורש ונער פרעה וחילו בים סוף:

7 שו"ע או"ח סימן נא

וכופלין פסוק כל הנשמה תהלל יה (תהילים קג, ו) לפי שהוא סוף פסוקי דזמרה (טור) וכן פסוק ה' ימלך לעולם ועד (שמות טו, יח) (אבודרהם)

8 משנה ברורה על או"ח סימן נא

(יז) לעולם ועד - ובשם האר"י כתבו שיש לומר ג"כ תרגום פסוק זה דהיינו שנים יאמר מקרא ואחד תרגום ושיש לומר פסוק כי בא סוס פרעה שגם פרשה זו מעיקר שירה [ובשם הגר"א כתבו שלא לומר כי בא וגו']

9 מעשה רב

10 דברי חמודות

11 תלמוד בבלי מסכת שבת דף קג/ב

פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה או שכתב שלא בדיו או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנוזו

12 ספר שפת אמת - שמות - פרשת בשלח - שנת [תרס"ד]

וכבר כתבנו כמו שכ' בפ' ויחי שהיא פרשה סתומה שהתחיל השיעבוד. מול זה השירה אחר הגאולה. שיש הפסק בין כל דיבור ודיבור. שהפסקות משמשות ליתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה. ולפי שבגלות נסתמו עיניהם ולבם של ישראל. הפרשה סתומה. וכשנגאלו נפתחו עיניהם ולבן של ישראל. וכמו כן נפתח להם הפרשיות שבתורה. וזה הרחב פיד ואמלאהו.

13 שו"ת הריב"ש סימן רפו

וגם אין זה עשוי כשירה שיהיה אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח. ובשירה ג"כ אין ספק אצלי שצריך להניח ריוח כשעור פרשה סתומה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בצורת שירת האזינו כל שטה ושטה יש באמצעה ריוח אחד כצורת הפרשה הסתומה וכו'. ונראה שגם על שיעור הריוח אמר כן אלא שבשירת הים בשטה שיש בה שני אורין מניח שני הריוח בין שניהם וכ"כ הוא ז"ל בשירת הים ושאר השטות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת מניחין הריוח בשני מקומות וכו'. ומדקאמר מניחין הריוח משמע שיש שעור לו אלא שבאותה שטה חולק אותו לשני אורין: וכ"ת אם ריוח השירה כשעור פרשה, למה אמרו שאם כתבה כשירה פסולה, תפוק ליה משום שעשה פרשה במקום שאין בו פרשה, דודאי נראה שפסול דלא גרע מפתוחה שעשאה סתומה או סתומה שעשאה פתוחה. הא לא קשיא, דהוה אמינא דאע"ג דבאור אחד כשעור פרשה פוסל, כשעשה כצורת השירה עדיף טפי, דנראה שאין זה פרשה אלא כסדר השירה נכתב. ומשום הכי אצטריך למימר דעשאה כשירה פסולה. זהו מה שנ"ל בזה יצחק ב"ר ששת זלה"ה:

14 ספר שופטים פרק ה

(א) וַתֵּשֶׁר דְּבִרָה וַבָּרַק בֶּן אֲבִינֶעֱם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמֹר:

....

(לא) כִּן יִאבְדּוּ כָּל אוֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶהְיֶה כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

15 רש"י על שופטים פרק ה פסוק לא

ותשקט הארץ - אין זה מדברי דבורה אלא מדברי כותב הספר:

16 מנחת שי על שופטים פרק ה פסוק א

(א) ותשר דבורה - איתא בגמרא דילן ודבני מערבא ובמס' סופרים דשירת דבורה נכתבת אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח דומיא דשירת הים

17 מסכת סופרים פרק שנים עשר

(יב) סימן שירת דבורה ששים וחמשה שיטין ותשר (דבורה). לאמר. ברכו. רוזנים. לה'. משעיר. רעשה. מים. סיני. ענת. נתיבות. חדלו. אם. חדשים. אם. בישראל. בעם. צחורות. על. משאבים. פרזונו. [ה']. עורי. אבינועם. ירד. בעמלק. מכיר. [ספר]. כן. ברגליו. חקקי לב. המשפטים. ראובן. שכן. ישב. ישכון. על. נלחמו. על. לקחו. ממסילותם. גרפם. נפשי. סוס. מרוז. ישיבה. ה'. יעל. באהל. נתנה. ליתד. עמלים ראשו. שדוד. סיסרא. לבוא. שרותיה. רחמתים. לסיסרא. רקמתים. אויבך. הארץ:

18 עמק ברכה

19 ספר דובר צדק - אות ה

וכולו היקף סדר אחד אשר על שמם נקרא התורה שירה כנ"ל. שהיא כטבעת או אצעדה המקיף סדר שלם כהעגולה שהוא סדר שלם זה רצוף אחר זה חלק אחר חלק.

20 בית הלוי על שמות פרק טו פסוק א

אז ישיר משה. איתא במדרש (שמו"ר כג ג) אמר משה באז חטאתי שאמרתי (שמות ה) ומאז באתי לדבר אל פרעה הרע לעם הזה באז אני אומר שירה. ולהסביר קצת הכוונה בזה המאמר דמה תיקון הוא זה דהשירה נאמרה באותו תיבה לשון שאמר מקודם. רק הענין דהנה מי שהוא בצער חלילה והקב"ה עוזרו ומצילו ונותן להקב"ה שבח והודיה על הטובה שעשה לו, יש בזה שני אופנים וחלוקים הם הרבה. אם עיקר שמחתו של האדם ומה שמשבח לשמו יתברך הוא רק עבור טובתו שקיבל והצלחתו מהצער הרי לא יוגדל שמחתו יותר מאלו לא היה לו צער מקודם ועיקר שמחתו הוא רק על ההצלה ולא על הצער שמקודם דבו לא ישמח כלל. אבל השירה שאמרו משה וישראל אז לא היה עיקר שמחתם על זה שניצולו מיד המצרים רק עיקר שמחתם היה ע"ז שזכו להיותם הכלי חפץ אשר על ידם נתגדל כבודו ויתברך ועל ידי הצלתם ממצרים נתפרסם שמו וכמו שאמרו בהתחלת השירה אשירה לה' כי גאה גאה. וא"כ הרי השירה נאמרה גם על השיעבוד הקדום כמו על הגאולה דאלמלא השיעבוד לא היה מקום להגאולה ושמחו בהשיעבוד הקדום כמו בהגאולה של עתה. וזהו שאמר באז חטאתי דמקודם התרעם על כובד השיעבוד ועכשיו אני אומר שירה באז פירושו דאני אומר השירה גם על אז דהיינו על השיעבוד הקדום כמו על הגאולה של עכשיו, וזהו שאה"כ בתהלים (קיה) אודך כי עניתי ותהי לי לישועה כי אני נותן לך הודיה על העיני הקודם דע"ז באה לי הישועה ונתקדש שמך ברבים על ידי ועל שניהם כאחד אני מודה לך ושניהם כאחד טובים:

21 רלב"ג על שופטים פרק ה פסוק לא

ושקטה הארץ עד שלמות ארבעים שנה מעת התחלת השעבוד ולזה יהיה זמן ההשקט עשרים שנה.

22 תרגום יונתן על שופטים פרק ה פסוק ב

(ב) כִּד מְרָדוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּאוֹרֵיָתָא אֲתוּ עָלֵיהוֹן עֲמִמָּא וְטָרְדוֹנוֹן מְקָרוֹיָהוֹן וְכִד תְּבוּ לְמַעְבָּד אוֹרֵיָתָא אֲתַגְבְּרוּ אֲנוֹן עַל בְּעָלֵי דְבִבְיָהוֹן וְסָרְכוֹנוֹן מִכָּל תַּחֲוִים אֲרַעָא דְיִשְׂרָאֵל בְּכֹן עַל פּוֹרְעָנוֹת תִּבְרָ סִיסְרָא וְכָל מְשִׁרְיָתָהּ וְעַל נִסָּא וּפּוֹרְקָנָא דְאַתְעָבִיד לְהוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּכֹן תְּבוּ חֲכִימָא לְמַתְבַּ בְּבִתִּי כְנִשְׁתָּא בְּרִישׁ גְּלִי וּלְאַלְפָא יֵת עֲמָא פְתַגְמִי אוֹרֵיָתָא בְּכֹן בְּרִיכוּ וְאוֹדוּ קָדָם יְיָ:

23 שו"ע או"ח סימן קלא

(ו) נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב, ולא בט"ו בשבט

24 מגן אברהם על או"ח סימן קלא

(טז) בט"ו בשבט. ראש השנה לאילנות. ונוהגין האשכנזים להרבות במיני פירות של אילנות (תיקון יששכר דף ס"ב כ"ה):

25 ספר פרי צדיק לט"ו בשבט - אות ג

אך לכאורה יש להבין הא טעם דשבט ראש השנה לאילן הוא מפני שיצאו רוב גשמי שנה כמו שכתב בגמרא (שם יד). ואז זמן חנטת הפירות (כמו שכתב רש"י) וזהו רק בארץ ישראל ואיזו טעם שיהיה ט"ו בשבט ראש השנה לאילן בחוץ לארץ ומנהג ישראל לאכול פירות בט"ו בשבט אף בחוץ לארץ ואם היו אוכלים מפירות ארץ ישראל דוקא היה מקום אבל המנהג לאכול פירות חוץ לארץ. גם כל ענין ראש השנה לאילן הוא לענין מעשר וזה אינו נוהג בפירות חוץ לארץ. ומנהג זה לאכול פירות אף שלא נזכר בקדמונים רק בספר למחר"ס חאגיז אבל מנהג ישראל תורה ואומרים מהרב הקדוש הרבי מלובלין זצוק"ל שהוא עצמו תורה. ובסידור הרב יש שאין אומרים תחנון בט"ו בשבט ובדאי יש מקום אף בחוץ לארץ לזה.

26 ספר בני יששכר - מאמרי חדשי תמוז אב - מאמר ד

[הגהה - והנה בריאת אדם בראש השנה הרי מ"ה ימים קודם היה כביכול עליית המחשבה, מ"ה בגימ' אד"ס, והנה רק ישראל עלו במחשבה, זהו שאמרו אתם קרוין אדם ואין וכו' [יבמות סא.]:
(ג) וכן הוא הענין בט"ו בשבט שעושין אותו יום טוב והוא ראש השנה לאילנות [ר"ה ב.]. (הנה הוא ג"כ ארבעים יום קודם כ"ה אדר), נרמז כי האדם עץ השדה [דברים כ יט], וכבר ידעת פלוגתת ר' אליעזר ור' יהושע [ר"ה י ע"ב] ר' אליעזר ס"ל בתשרי נברא העולם ור' יהושע ס"ל בניסן (ותרווייהו קשוט לדברי מרן האריז"ל [פרע"ח שער ר"ה פ"ד] זה במעשה וזה במחשבה),

27 ספר קדושת לוי - מסכת אבות

מחמשה עשר בשבט עד ראש חודש ניסן כאשר היו מקדשים על פי הראיה מ"ה ימים, וכן מחמשה עשר באב עד ראש השנה מ"ה ימים. הכלל, כי ר' אליעזר ור' יהושע, חד סבר בניסן נברא עולם, וחד סבר בתשרי נברא עולם. והנה התוספות בראש השנה (כו. ד"ה כמאן) מפרש האדם נברא בכ"ה באלול. ונמצא מט"ו באב עד כ"ה אלול ארבעים יום נגד יצירת הוולד. וכן למאן דאמר בניסן נברא עולם, האדם נברא בכ"ה באדר. נמצא מט"ו בשבט עד כ"ה אדר ארבעים יום נגד יצירת הוולד. ובאמת אכן פסקין כשני המאן דאמרי. וזה שאנו עושין יומא דפגרא בט"ו באב וט"ו בשבט, ונמצא ט"ו בשבט הוא הכנה לפסח ופסח הוא הכנה למתן תורה, נמצא ט"ו בשבט הוא הכנה למתן תורה, והא ראייה גם כן שהתורה ניתנה בסיון, ומשה רבינו ע"ה אמר משנה תורה בשבט ככתוב בעשתי עשר חודש, הרי ראייה שחודש שבט הוא הכנה למתן תורה:

28 תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף י/ב

תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם... רבי יהושע אומר בניסן נברא העולם

29 תוספות על ראש השנה דף כז/א

ומה שישד ר"א הקליר בגשם דשמיני עצרת כר"א דאמר בתשרי נברא העולם ובשל פסח יסד כר' יהושע אומר ר"ת דאלו ואלו דברי אלהים חיים ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן

30 תלמוד בבלי מסכת גיטין דף מג/א

רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש והמכשלה הזאת תחת ידיך אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן

31 רש"י על גיטין דף מג/א

והמכשלה הזאת - כלומר כך התחיל בדרשא מקרא כתוב והמכשלה הזאת תחת ידיך באנשי ירושלים שפסקה תורה מהם והיו שואלין לחבריהם שמלה לך קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ידיך כלומר דברים שמכוסין כשמלה שלך הן שאתה בקי בהן אמור לנו ותהיה קצין והמכשלה הזאת דברי תורה שאין אדם עומד על אמיתותן עד שיכשל בהן להורות טעות ויכלימוהו והוא נותן לה ומבין תחת ידיך הן אף אני נכשלתי בהוראתי וחוזרני בי:

32 1656: *English Jewry's Annus Mirabilis* by Cecil Roth

33 *Black Box Thinking* by Matthew Syed - *Cognitive Dissonance*

יבחנו. חדשים. צור. וירא. ויאמר. כי. הם. ואני. כי. ותאכל. אספה. מזו. ושן. מחוץ. גם. אמרת. לולי. פן. כי. לו. איכה. אם. כי. ענבמו. חמת. הלא. לי. כי. כי. כי. ואמר. אשר. יקומו. ראו. אני. ואין. ואמרת. ותאחו. ולמשנאי. וחרבי. מראש. כי. וכפר: שירת **הים כותבין אותה** בשלשים שימות. שיטה ראשונה כדרכה ושאר השימות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת מניחין הריוח בשני מקומות באמצעה עד שתמצא השיטה חלוקה לשלש ונמצא ריוח כנגד הכתב וכתב כנגד הריוח:

וזה היא צורתה *

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי' ויאמרו לאמר **אשירה ליי' כי גאה גאה** ורכבו רמה בים לישועה **זה אלי ואנוהו** אבי וארמננהו **יי' איש מלחמה יי'** שמו **מרכבת פרעה וחילו ירה בים** שלשיו טבעו בים סוף **תהמת יכסימו ירדו במצולת כמו אבן** יי' **ימינך יי' נאדרי בכח** יי' **תרעץ אויב** קמץ **תשלח חרנך יאכלמו כקש** אפיך **נערמו מים** נזבו כמו נד נזלים **קפאו תהמת בלב ים** אמר **אויב ארדף אשיג** אחלק שלל תמלאמו

נפשי אריק חרבי תורישמו ידי ברוחך כסמו ים אדירים **מי כמכה באלים יי'** כמכה נאדר בקדש **נמית ימינך תבלעמו ארץ** פלא **נחית נהלת בעקך אל נוח** בחסדך עם זו גאלת **שמעו עמים ירגזון** קדשך **אחז ישובי פלשת** אחז ישובי פלשת **אדום** כל ישובי כנען **אילי מואב יאחזמו רעד** נמנו **תפל עליהם אימתה** נמנו **בגדל זרועך ידמו כאבן** עד **יעבר עמך יי'** קנית **תביאמו ותטעמו בהר נחלתך** מכון **לשבתך פעלת יי'** יי' **ימלך לעלם ועד** **כי** **בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים** **וישב יי' עליהם את מי הים** **ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים**

כל התורה כולה בין בשירות בין בשאר הכתב יתכוין שתהיה אות סמוכה לחברתה ביותר ולא תדבק בה ולא תתרחק ממנה כדי שלא תתראה התיבה כשתי תיבות אלא יהיה בין אות לאות כחוט השערה. ואם הרחיק אות מאות כדי שתראה התיבה כשתי תיבות לתינוק שאינו רגיל הרי זה פסול עד שיתקן:

פרק תשיעי

א אין עושין ספר תורה לא ארכו יותר על היקפו ולא °היקפו יתר על ארכו. וכמה הוא אורכו בגויל ששה טפחים שהם ארבע ועשרים אצבעות ברוחב הגודל של יד. ובקלף או פחות או יותר והוא שיחא ארכו כהיקפו. וכן אם עשה בגויל פחות משה טפחים ומיעט את הכתב או יתר על ששה והרחיב בכתב עד שיהיה ארכו כהיקפו הרי זה כמצוה: **ב** ישעור הגליון מלמטה ארבע אצבעות ולמעלה שלש אצבעות ובין דף לדף שתי אצבעות לפיכך צריך שיניח בתחלת כל יריעה ובסופה רוחב אצבע אחת וכדי תפירה. שנמצא כשיתפור היריעה יהיה בין כל דף ודף בכל הספר כולו שתי אצבעות ויניח מן העור בתחלת הספר ובסופו כדי לגלול על העמוד. וכל השיעורין האלו למצוה ואם חסר או הותיר לא פסל: **ג** כיצד יתכוין אדם עד שיעשה הספר שיהיה ארכו כהיקפו. מתחיל ומרבע העורות בשוה ועושה רוחב כל עור מהן ששה טפחים קצב אחד לכל אחד. ואחר כך גולל העורות בשוה ועושה מהן כך אחד מהודק יפה יפה ומוסיף בעורות ומהדק עד שיעשה היקף הכרך ששה טפחים שהוא רוחב העור ומורד בחוט של שני שיקפו על הכרך: **ד** ואחר כך יעשה קנה שוה יהיה ארכה ארבעים או חמישים אצבעות ויחלק אצבע מהן בקנה לשנים ולשלשה ולארכבה חלקים כדי שידע בו שיעור חצי אצבע ורביע אצבע וכיוצא בזה החלק. וימורד כל עור בקנה זו עד שידע כמה אצבעות יש בכל עור עד שידע כמה אצבעות בארך כל הכרך: **ה** ואחר כך לוקח עורות אחרות שנים או שלשה לבדוק בהן שיעור הכתב וכותב בהן דף אחד. ודבר ידוע שאורך הדף שבע עשרה אצבעות. לפי שהוא מניח גליון למעלה שלש ולמטה ארבע אבל רוחב הדף הוא לפי הכתב אם דקה אם עבה. וכן מניין השימות שבדף יבאו לפי הכתב לפי שבין שיטה ושיטה כמלא שיטה: **ו** ואחר שכתב הדף שבודק בו לפי מה שירצה ימורד רוחב הדף באצבעות הקנה ויוסיף על רוחב הדף שתי אצבעות שבין דף ודף ויחשוב כמה דפין יבאו בכרך שגלל מאותו הכתב שבדק בו וידע חשבון הדפין ויראה כמה נכתב בדף זה שבדק בו מן התורה כלה ומשער לפי הספר שהוא

א טור י"ד סי' רע"ב סמ"ג עשין שס: ב טור שס סי' רע"ג:

בסוף משנה

יתר על היקפו ולא היקפו יותר על אורכו שאלו את רבי שיעור ספר תורה כמה א"ל בגויל כשהם קלף איני יודע. ופירש"י לא ארכו יתר על היקפו צריך לנמסר הכתב לפי עובי הקלפים ולכשיגמור יהא חוט המקיף את עביו כמדת אורכו והן הן דברי רבינו: ומ"ש וכן אם עשה בגויל וכו' טעמו משה דמשמע ליה ז"ל דרבי ככתב בינוני שיער להם והכל לפי עובי הכתב ודקומו: שיעור הגליון וכו' עד שתי אצבעות. כרייתא בפרק הקומץ (מנחות דף ל.) ויניח מן העור וכו'. כרייתא (בפ"ק ד"ב דף ט"ז) מחלה הספר וסופו כדי לגולל ואוקמה רב אשי דהיינו כדי לגולל עמוד ובס"מ עסקין: ומ"ש וכל השיעורין האלו למצוה נלמד מדאמרינן בגמרא שם דרב הונא כתב שצעים ספרי תורה ולא אתרמי ליה חדא ארכו כהיקפו. ואין לנו לומר דכלהו הוו פסולים. ועוד מדקמיין אין

מגדל עז

שירת הים בו' עד תמוך הים. פרק עשירי למסכת סופרים: כל התורה בו' עד סוף הפרק. פרק הקומץ רבה (דף ל"א): **א** אין עושין ס"ת בו' עד תמוך. פרק קמא ד"ב (דף י"א): **ב** שיעור הגליון עד שתי אצבעות. פרק הקומץ רבה: ויניח מן העור בו' עד לא פסל. פרק קמא ד"ב (שס): **ג** ח כיצד יתבאר אדם בו' עד יעשה כשנינו. כל זה ניסה מעולם לפלוני עם מקנת סמך שמאל במסכת סופרים:

רמב"ם **ז"ל** הרב ר' מנחם די לונזאנו בספרו אור תורה. אל תשים לבך לזוהר שנספרי הרמב"ם הנדפסים כי משוגעת היא ואינה הזרה שכתב הרמב"ם ז"ל בספרו פ"ק המדפים גדלה מלכו, עכ"ל. ואמננו בדפוס זה הדפסנו כפי הראוי ע"פ זרם האור מורה וכל המיקונים העונים, המניחים.

(ד) **זכר בב' סגלין**. בתהלה לדוד "זכר רב טובך" בסגול תחת הוי"ן כדעת הרד"ק [בספר השרשים שורש זכר], וכן בפרשת זכור "את זכר וגו'." [ועי' להלן סי' קלד ובמילואים].

[דיוקים בנוסחי התפילה והברכות]

אבל הגר"ח אמר ששמע מפיו הקדוש בפירוש זכר בצירי.

[תוספת מעשה רב, ח]

(ה) **ואין אומרים פסוק כי בא סוס**. בשירת או ישיר אין לומר פסוק כי בא סוס וגו' אף

לא תכלא רחמין, והאומרו בוא"ו שיבוש הוא כנ"ל, אבל בתחנונים שאומר אחר תפלת י"ח"י מכנין מיחיד לרבים ומרבים ליחיד כי שם הכוונה רק לתחנונים ולא לקרות הפסוקים כנ"ל.

[ביאורים מהגר"ה]

באשרי: (ד) זכר רב טובך בב' סגלין.

כט

שירת הים עד ה' ימלך לעולם ועד, ויאמר אחריו כי לה' המלוכה כו"א, (ה) ואין אומרים פסוק כי בא סוס פרעה כו"א.

וכו'. אמנם נלע"ד בזה דהא דאמרין כל פסוקא דלא פסקיה משה לא פסקינן, הכוונה הוא כל ענין אחד שלא פסק משה לב' פרשיות לא פסקינן, אבל היכי דסליק ענינא

וכו' אנן שפיר פסקינן ליה, אמנם היכי דפסקי' משה מותר לפסוק אפילו באמצע ענין. והכי פירושא בש"ס, כל ענין א' דלא פסקי' משה רבינו לב' פרשיות לא פסקינן, וכל ענין שפסק משה רבינו לב' פרשיות מותר להפסיק אפילו באמצע ענין.

מקורות וביאורים

זולתי הרמב"ן בפירוש התורה [שמות טו, יט], דאגב חורפיה לא דק, שכתב לדחות את דברי הראב"ע שאמר שגם פסוק זה הוא מכלל השירה, והראה הוא ז"ל פנים לומר שאין פסוק זה מכלל השירה, ובקשתי לו חבר ולא מצאתי, ואין ראוי לסמוך עליו בזה כלל אפי' בשעת הדחק, עכ"ד.

והנה דעת רבינו דס"ל שאין אומרים פסוק "כי בא סוס" יש לבאר דס"ל כדעת הרמב"ן שאינו מהשירה, וי"כ בא סוס" קאי אפסוק שלאחריו "ותקח מרים", והשירה מסתיימת בפסוק "ד' ימלך לעולם ועד", וע"כ אין אומרים פסוק זה בשירה שבפסוקד"ז, וכ"כ רי"א משקלוב והוכיח כדעת הרמב"ן גם מרש"י בפירוש התורה וגיטין דף צ., כמובא כ"ו בקובץ מפרשים.

אכן ממה שכתב בדיוקים בנוסח התפילה [המובא בליקוטי הגר"א] "אף שהוא מהשירה אך שלא תיקנוהו בתפילה", מבואר דגם הגר"א ס"ל ד"כ"י בא סוס" הוא חלק מהשירה, וכפי' האע"ז, ודלא כהרמב"ן, ומ"מ סובר רבינו דלא תיקנו לומר בתפילה פסוק זה.

וכדעת האע"ז, מוכח ממה שצורת כתיבת פסוק זה הוי כשאר כתיבת השירה אריה ע"ג לבינה כמבואר במסכת סופרים [פ"ב הי"א] וברמב"ם הלכות ס"ת [סוף פ"ח], ומוכח דהוי חלק מהשירה, וצ"ע לדעת הרמב"ן, וכבר עמד ע"ז בדברי חמודות על הרא"ש בהלכות ס"ת סי' סה, ע"ש. יג. בסדר תפילת "והוא רחום" בשני חומשי, שאומרים דרך תחנונים ולא דרך קריאת פסוק, ולכן מותר לשנות.

י. ועי' בליקוטי הגר"א ולהלן סי' קלד דגם בקריאת פ' זכור אומר זכר בב' סגלין, אבל הגר"ח מוואלאזין זצ"ל במכתב שנדפס בראש ספר מעשה רב, כתב ששמע מפיו שאמר זכר בצירי, והנה ממכתב הגר"ח נראה ששמע מפיו קריאת פ' זכור, ולא כשאמר "אשרי", וע"כ לא העיר אלא על קריאת פרשת זכור ולא על אמירת אשרי, ובתוספת מעשה רב [המובא בליקוטי הגר"א] הביא את דברי הגר"ח גם לענין אשרי, ועי' להלן סי' קלד במקורות וביאורים משנת עפ"ד הגר"מ ראטה זצ"ל שדברי הגר"ח נאמרו דוקא לענין קריאת "זכר עמלק" בפרשת זכור, ולא לענין אשרי, וצ"ע. ועי' במילואים.

יא. לאפוקי ממש"כ הבאר היטב [סי' נא סק"ו] בשם האריז"ל, לומר התרגום "ה' מלכותיה קאים" וכו', ובדיוקים בנוסחי התפילה [המובא בליקוטי הגר"א] משמע דס"ל דצריך לכפול הפסוק "ד' ימלך לעולם ועד", כמ"ש הרמ"א סי' נא ס"ז.

יב. כתב הבאר היטב [סי' נא סק"ו]: בספר נגיד ומצוה בשם האריז"ל [שער הכוונות דף ל"א ע"ג] כתב שי"ל ג"כ תרגום פסוק "ד' ימלך לעולם ועד", דהיינו שנים מקרא ואחד תרגום, ושיש לומר פרשת כי בא סוס פרעה שגם פרשה זו מעיקר שירה, ע"כ.

והנה מש"כ האריז"ל דגם פסוק זה מעיקר שירה כ"כ האבן עזרא בפירושו על התורה [שמות טו, יט], ובשו"ת גינת ורדים [או"ח סי' כב] כתב וז"ל: ואין מי שיחלוק בזה,

הנה מו"ר חגאב"ד דבריתס שליט"א אמר בשם אביו מרן חג"ח חלוי ז"ל, דיש לעיין, אם יבוא חגביא בשם ח' ויאמר עשהם יעשה לישראל גם,

או אם ימצא מי שיהי לו בטחון גמור בה, בטחון של מאה אחוזים, שבהחלט יעשה השם לו נס, אם ראוי לומר בכה"ג את השירה מיד קודם הנס ולצאת בזה יד"ח שירה. ואמר, שזהו ביאור הכתוב בתהילים: ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך, פי, אף שיש לי בטחון הגמור בישועתך, בזה רק יגל לבי בישועתך; אבל מתי אשירה לה' — כי גמל עלי, לאחר שגמל עלי, והיינו לאחר הנס, או אשירה לו, שזהו דין בשירה על הנס שאין אומרים השירה **אלא לאחר הנס. עכ"ד.**

והנה, עיקר דין זה מבואר הוא בירושלמי פ' ערבי פסחים ה"ה, גבי ההלל שבסדר ליל פסח, דפליגי שם במתני' ב"ש וב"ה עד היכן הוא אומר ב"ש אומרים עד אם הבנים שמחה וב"ה אומרים עד חלמיש למעינו מים, וקתני בירושלמי: א"ל ב"ש וכי יצאו ישראל ממצרים שהוא מזכיר יציאת מצרים א"ל ב"ה אלו ממתינן עד קרות הגבר עדיין לא הגיע לחצי גאולה האיד מזכירין גאולה ועדיין לא נגאלו והלא לא יצאו אלא בחצי היום שנא' ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני וגו' אלא מכיון שהתחיל במצוה אומר לו מרק. והביאור הוא, דב"ש סברי, דדוקא הפרק א' של ההלל, שכתוב בו הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, שפיר אימרים בלילה קודם חצות, מפני שכבר בטל מהם השעבוד עוד בלילה; אבל פרק ה' של ההלל, שכתוב בו יצ"מ, איד אפשר לומר קודם חצות, והלא לא יצאו ישראל עדיין ממצרים, ואיד מזכירין יצ"מ והלא אין אומרים שירה אלא לאחר הנס, ואף שכבר הבטיח להם השם על ידי משה רבינו להוציאם ממצרים, משום דזהו דין בשירה על הנס שאין אומרים אותה אלא לאחר מעשה הנס. וב"ה סברי, דמכיון שחלק אחד מהנס כבר נעשה, והיינו ביטול השעבוד, שבשבילו ראוי להתחיל במצות שירה, ומכיון שמתחיל בשירה אומרים לו לגמור את כולה [וממה שפרש"י בתהילים (פ"ח פסוק ד')] על הפסוק מהלל אקרא ה' ומן אויבי אושע וז"ל: בהלולים אקראנו ואתפלל לפני תמיד כלומר אף לפני התשועה אני מהללו לפי שבטוח אני שאושע מאויבי, עכ"ל, אין סתירה מזה למה שכתבנו דאין אומרים שירה קודם הנס. דהכא אין זה בתור שירה והלל אמרו לפני התשועה, אלא בתור תפלה, כדכתיב: מהלל אקרא ה', בהלולים אקראנו ואתפלל לפניו, כדפרש"י, וכדין תפלה שצריך לומר שבת והלל קודם בקשת צרכיו, כדאיתא בע"ז ד' ח': לעולם יסדר שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל].

וכל זה לענין שירה. אבל לענין הודאה, מצינו בספר דברי הימים ב' כ', גבי מלחמת יהושפט, שאמר להם הנביא שהשם יעשה להם נס ויצליחו במלחמה, ומיד בצאתם במלחמה אמרו המשוררים: הודו לה' כי לעולם

חסדו. וע"כ דזה לא הי' בתורת שירה על הנס, דהא אין אומרים שירה קודם הנס, אלא בתורת הודאה אמרוהו [אך צ"ע, דבמכילתא פ' בשלח מונה זה בין העשר שירות שנאמרו בעולם, משמע דבתורת שירה אמרוהו]. ולכאורה צריך טעם, **מ"ש שירה מהודאה.** אך לפי הנתבאר, דלדין שירה על הנס צריך תרתי: גבורות ה' וטובות ה', הטעם הוא פשוט. דבשלמא לענין הודאה, שאין צריך בה אלא טובות ה' גרידא, שפיר שייך להודות על הטובה קודם קבלת הטובה; אבל לענין שירה, דצריך ג"כ גבורות ה', א"כ קודם הנס, אף דכבר מובטחים הם עליו ע"י הנביא, אין זה אלא בתור ידיעה, אבל אין כאן עדיין ההכרה בגבורותיו, ונמצא דקודם הנס הוי הטבות ה' בלי גבורות ה' ולא שייך בזה שירה.

איתא במדרש רבה שיר השירים פ"ד ס"י י"ט: ראוי הי' חזקיהו לומר שירה על מפלת סנחריב דכתיב (ד"ה ב' ל"ב) ולא כגמול עליו השיב יחזקי' למה כי גבה לבו גאה לבו מלומר שירה אתא ישעי' לגביהון דחזקי' וסיעתו אמר לון (ישעי' מ"ב) זמרו ה' אמרון לי למה (שם) כי גאות עשה אמרון לי כבר (שם) מודעת זאת בכל הארץ א"ר אבא ב"כ אמר חזקיהו מה אנו צריכין לומר נסיו וגבורותיו של הקב"ה כבר מודעת זאת מסוף העולם ועד סופו לא כבר עמד גלגל חמה באמצע הרקיע וראו נסיו וגבורותיו של הקב"ה עד סוף העולם כבר פרעה מלך מצרים ותרקה מלך כוש היו באותו הנס ובאו לסייע לחזקיהו והרגיש בהן סנחריב וכפתן בערבית בחצי הלילה ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור בשחרית השכים חזקיהו ומצאן כפותיו התירם והלכו וספרו נסיו וגבורותיו של הקב"ה וכו'.

לכאורה קשה, דמה תשובה היא זו שהשיב חזקיהו, דמפני שכבר נתפרסמו נסיו וגבורותיו של הקב"ה בעולם מפני זה פטורין מלומר שירה, — וכי מפני זה אין צריך להודות ולהלל לה' עבור זה.

אמנם, לפי הנתבאר לעיל, דלדין שירה על הנס צריך ב' תרתי: גבורות ה' והטבות ה', ומפני זה השירה כלולה מהלל והודיה: הלל על הגבורות ה' והודיה על הטבות ה', — נראה, דמפני זה הי' סובר חזקיהו, דעיקר חלק ההלל שבשירה על הגבורות ה', חיובו אינו אלא כדי לפרסם את יד השם הגדולה וכחו וגבורתו של הקב"ה, וע"כ בנס ידיך, כיון דכבר נתפרסם בעולם פרסום גדול וכבר מודעת זאת בכל הארץ נסיו וגבורותיו של הקב"ה, ממילא דתו אין כאן חיוב הלל על הגבורות ה'; וע"כ גם על הטבות ה' בטל חיוב שירה לגמרי, דעל הטבות ה' בלי גבורות ה' ליכא חיוב שירה כלל, כמו שנתבאר.

1656: English Jewry's Annus Mirabilis

by [Cecil Roth](#)

The Jews had been expelled from England by Edward I in 1290. For upwards of three and a half centuries, the country had been, with certain reservations, *Judenrein*. Then, when the Puritan Revolution had engendered a new spirit here, a self-sacrificing Dutch rabbi named Menasseh ben Israel had come to England on a mission to Oliver Cromwell and secured his sympathy for his dramatic plan for the apocalyptic Readmission of the Jews. Although the Whitehall Conference which met to consider the question in December 1655 was divided in its views

... There is no need to give any details here of Menasseh's mission and his vicissitudes. efly: he waited on Oliver Cromwell, and secured his sympathy. But the all-powerful Lord Protector was unwilling to risk unpopularity by acceding to the petition on his own authority, and tried unsuccessfully time after time to get some other body to pronounce in favor of the proposals. All that happened was that, at the Whitehall Conference which he summoned to meet in December 1655 to consider the question, the judges present pronounced that there was no law which excluded the Jews from England. This itself was, from one point of view, a disappointment to Menasseh, who had hoped for the dramatic repeal of what turned out to be a non-existent Act of Parliament! A great deal of interest was aroused. There was a flurry of publications, *pro* and *contra*. There were some notable expressions of sympathy. But nothing tangible resulted.

...All this was a bitter disappointment for Menasseh, who had been hoping, petitioning, and working for something very different and far more ambitious—a formal action readmitting the Jews or, at the very least, even at the last desperate stage, authorizing the practice of Judaism. He was so disillusioned that, as a recently discovered document shows, he even went so far as to return to the community of Amsterdam the scroll of the Torah which had been given him as a symbolic gift to the new community; in his opinion no new community (at least in the sense in which he conceived it) had been founded. He retired to Holland, abandoned by his fellow Jews but fortified by a gift from the Lord Protector, to die a broken man, his dearest wish unfulfilled. There can be no doubt that his efforts had been responsible for the creation of a new and more favorable atmosphere in England, and also for the declaration that there was no law excluding the Jews from the country; but that was all. Otherwise, he left the Marrano community much as he had found it, only more assured of its position and venturing a little more courageously out into the open.

But in the long run it turned out that what had happened was providential. Within a couple of years, Charles II had been triumphantly restored to his throne, and the legislation of the Commonwealth was automatically reversed. There cannot be the slightest doubt that, had Menasseh been what he would have considered successful in 1655/6, and had Cromwell or his Council admitted the Jews formally to the country, this would now have been canceled, and Jews who had come to settle in England would have been chased out—together with the Marranos already established in England. Obviously, the latter's fears had not been exaggerated. Now, since nothing had been done, there was nothing to undo. Under Charles II, after a little initial nervousness, the incipient community reverted to the process of slow, unostentatious consolidation, being able to insure themselves before long of the "Merry Monarch's" good-natured sympathy. There were one or two attempts made

to disturb them, but by the end of his reign their position was solidly established and could be considered reasonably safe. The ultimate factor was not propaganda, not Messianism, not legislation, but something entirely different.

A study by Terrance Odean, professor of finance at UCL Berkeley, found that the winning stocks investors sold outperformed the losing stocks they didn't sell by 3.4 per cent. In other words, people were holding on to losing stocks too long, because they couldn't bring themselves to admit they had made a mistake. Even professional stock pickers – supposedly ultra-rational people who operate according to cold, hard logic – are susceptible: they tend to hold losing stocks around 25% longer than winning stocks.¹²

But avoiding failure in the short term has an inevitable outcome: we lose bigger in the longer term. This is, in many ways, a perfect metaphor for error-denial in the world today: the external incentives – even when they reward a clear-eyed analysis of failure – are often overwhelmed by the internal urge to protect self-esteem. We spin the evidence even when it costs us.

Confirmation bias is another of the psychological quirks associated with cognitive dissonance. The best way to see its effects is to consider the following sequence of numbers: 2, 4, 6. Suppose that you have to discover the underlying pattern in this sequence. Suppose, further, that you are given an opportunity to propose alternative sets of three numbers to explore the possibilities.

Most people playing this game come up with a hypothesis pretty quickly. They guess, for example, that the underlying pattern is 'even numbers ascending sequentially'. There are other possibilities, of course. The pattern might just be: 'even numbers'. Or 'the third number is the sum of the first two'. And so on.

The key question is: how do you establish whether your initial hunch is right? Most people simply try to *confirm* their hypothesis. So, if they think the pattern is 'even numbers ascending sequentially', they will propose '10, 12, 14' and when this is confirmed, they will propose '100, 102, 104'. After three such tests most people are pretty certain that they have found the answer.

And yet they may be wrong. If the pattern is actually 'any ascending numbers', their guesses will not help them. Had they used a different strategy, on the other hand, attempting to *falsify* their hypothesis rather than confirm it, they would have discovered this far quicker. If they had, say, proposed 4, 6, 11 (fits the pattern), they

would have found that their initial hunch was wrong. If they had followed up with, say, 5, 2, 1, (which doesn't fit), they would now be getting pretty warm.

As Paul Schoemaker, research director of the Mack Institute for Innovation Management at the Wharton School of the University of Pennsylvania, puts it:

The pattern is rarely uncovered unless subjects are willing to make mistakes – that is, to test numbers that violate their belief. Instead most people get stuck in a narrow and wrong hypothesis, as often happens in real life, such that their only way out is to make a mistake that turns out not to be a mistake after all. Sometimes, committing errors is not just the fastest way to the correct answer; it's the only way. College students presented with this experiment were allowed to test as many sets of three numbers as they wished. Fewer than 10 per cent discovered the pattern.¹³

This is confirmation bias in action, and is eerily reminiscent of early medicine (where doctors interpreted any outcome in their patients as an affirmation of bloodletting). It provides another reason why the scientific mindset, with a healthy emphasis on falsification, is so vital. It acts as a corrective to our tendency to spend our time confirming what we think we already know, rather than seeking to discover what we don't know.

As the philosopher Karl Popper wrote: 'For if we are uncritical we shall always find what we want: we shall look for, and find, confirmations, and we shall look away from, and not see, whatever might be dangerous to our pet theories. In this way it is only too easy to obtain ... overwhelming evidence in favour of a theory which, if approached critically, would have been refuted.'¹⁴

V

For one final example, let us examine an incident that neatly draws together the various insights so far. It involved Peter Pronovost, the doctor we met in Chapter 3 who cut central line infections from 11